

36. SAW, SAU, sygn. arch. I.380.2.184.
37. Krasucki S. 16 pułk ułanów Wielkopolskich im. Gen. Gustawa Orlicz-Dreszera / Stanisław Krasucki. – Pruszków, 1992. – S. 40.
38. Климишин М. В поході до волі : спомини / Микола Климишин. – Детройт, 1987. – Т. I. – С. 249.
39. Климишин М. Указ. праця. – С. 250–251.
40. Щеглюк В. Р. “... Як роса на сонці” : політичний роман-хроніка, написаний на основі спогадів колишнього діяча ОУН–УПА Л. С. Павлишина / Василь Щеглюк. – Львів, 1992. – С. 50.
41. Україна у Другій світовій війні у документах : зб. німецьких архівних матеріалів (1942–1943) / [упоряд. В. М. Косик]. – Львів, 1999. – Т. 3. – С. 127.
42. Щеглюк В. Р. Указ. праця. – С. 93.
43. Д-ко. К. Указ. праця. – С. 5; Савчук Б. Український “Пласт” 1911–1939 / Борис Савчук. – Івано-Франківськ, 1996. – С. 195; Липовецький Л. Надя Ковальчук / Ларіон Липовецький // Дороговказ. – 1966. – № 10 (29). – С. 12–13.
44. Д-ко. К. Указ. праця. – С. 5.
45. 75-ліття полк. О. Кузьмінського // Свобода. – 1959. – № 177. – С. 3; Комунікат-вяснення Головної команди Союзу ветеранів українського резистансу для українського громадянства у вільному світі // Свобода. – 1967. – № 92. – С. 3.
46. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української народної республіки (1917–1921) / Ярослав Тинченко. – К., 2007. – Кн. 1. – С. 228.

В статье на основании новых, раньше неизвестных документов из Центрального архива Республики Польша рассматривается жизненный путь и служебная карьера поручика Александра Александровича Кузьминского (1910–1947) одного из ведущих деятелей Организации украинских националистов, который в 1930-х гг. был контрактным офицером Войска Польского.

Ключевые слова: Александр Александрович Кузьминский, Армия УНР, Общество “Пласт”, Организация украинских националистов, Войско Польское, контрактный офицер.

Basing on new, previously unknown documents from the Central Military Archive of the Republic of Poland the author in this article describe the life and military career of 1st Lieutenant Alexander Kuzminski (1910–1947). He was one of the prominent member of Organization of Ukrainian Nationalists. In the 1930s he also served as a contract officer in the Polish Army.

Keywords: Alexander Kuzminski, Army of Ukrainian People’s Republic, “Plast” society, Organization of Ukrainian Nationalists, Polish Army, contract officer.

УДК 94 (477.8)

Ігор АНТОНЮК, Лілія ЩЕРБІН

ВАСИЛЬ ШЕВЧУК (“КАДИЛО”) – КАПЕЛАН УПА

У статті на основі аналізу джерел та історіографії зроблено спробу узагальнення й оцінки діяльності о. Василя Шевчука – “Кадила” – капелана повстанської армії на Перемишльщині. Розглянуто основні етапи життя о. Шевчука, формування його світогляду, душпастирську та національно-культурну діяльність. Основну увагу звернено на капеланський період життя о. Василя Шевчука та його вклад у національно-визвольну боротьбу за українську державність. Автори доводять, що свідомий вибір життєвого шляху та відстоювання національних ідей о. Шевчуком і є гідним прикладом для національно свідомої молоді.

Ключові слова: о. Василь Шевчук, капеланство, Українська повстанська армія (УПА), Закерзоння.

40–60-ті рр. ХХ ст. вписані кров’ю українського народу на сторінки історії. Життя, служіння, мучеництво були поставлені на жертвний вівтар боротьби УПА за волю України. Хрест боротьби воїнам УПА допомагало нести і духовенство, яке з різних причин вступало до

лав визвольної армії, переважно на духовну службу. Неможливо виміряти їхні заслуги та самопожертву, можна тільки розглядати індивідуальні приклади посвяти себе, Богу й українському народу.

Яскравим прикладом священика у війську був усечесний отець Василь Шевчук, який упродовж 1944–1948 рр. служив капеланом у повстанській армії.

Уже зроблені перші кроки до вивчення життя й діяльності о. Шевчука. Однак в українській історіографії про нього написано ще дуже мало. В останні роки окремі аспекти його біографії досліджували Григорій Дем'ян¹, Роман Пастух², Степан Костик³, Микола Циб⁴, Оксана Сайко⁵, Михайло Шпак⁶ та Остап Нагірняк⁷. Але, незважаючи на ці публікації, окремі моменти з життя та діяльності о. Василя Шевчука потребують глибшого дослідження та аналізу. Так, маловідомо про дату вступу всечесного отця до лав УПА, перебіг його затримання на території Чехословаччини, перебування в Ряшівській в'язниці та самий суд над ним.

Основні джерела дослідження – це “Літописи Української Повстанської Армії”, де коротко згадується діяльність о. Шевчука у лавах повстанської армії з 19 січня до 13 квітня 1947 р.⁸. Великий масив інформації почерпнуто зі спогадів сучасників, що, безумовно, сприяло висвітленню “білих плям” у діяльності капелана. Однак більшість документів, що стосуються останніх років життя о. Василя, досі знаходиться в Польщі, Чехії і Словаччині, а значна частина сучасників проживає у США й Канаді, що не дає можливості для глибшого аналізу. Усвідомлюючи неможливість збору повнішої інформації, наше дослідження не претендує на вичерпну оцінку діяльності о. Василя Шевчука на посту капелана УПА.

Мета статті – спроба об'єктивного узагальнюючого аналізу і показу життя та діяльності капелана перемиського куреня УПА о. Василя Шевчука.

Майбутній капелан, о. Василь Шевчук народився 12 серпня 1903 р. у м. Стрий⁹. Батько Василя, Іван Шевчук, походив із заможної сім'ї на Калушинні й працював судовим урядником. Мати Уршуля, з дому Яблуновських, народилася на Перемишльщині, у сім'ї церковного диригента. Подружжя Шевчуків за чверть століттям виростило шестеро дітей. У 1910 р. сім'я оселилась у м. Дрогобич¹⁰, де проживали на вулиці Сніжній (тепер П.Сагайдачного)¹¹.

12-літній Василь вступив у 1915 р. на навчання до державної гімназії в Дрогобичі. Закінчивши її через три роки, навчався в державній гімназії Перемишля, де 5 жовтня 1923 р. склав випускний іспит¹². Відчувши поклик служити Богу, Василь Шевчук вступив у духовну семінарію Перемишля. Безумовно, великий вплив на вибір життєвого шляху мала мати майбутнього священика, вихована сестрами-василіянками після трагічної загибелі свого батька¹³.

У семінарії юнак відзначався сумлінністю й працьовитістю і 1930 р. навесні закінчив Єпархіальну духовну семінарію. 30 березня того ж року Василь Шевчук був рукоположений (висвячений) перемишльським єпископом Йосафатом Коциловським. Першу Службу Божу молодий священик відправив 6 квітня 1930 р. у Дрогобичі¹⁴.

Після дрогобицької церкви святої Тройці о. Василь очолював парафії в с. Дорожів, Мединичі (Дрогобиччина), Грушатичі (Самбірщина), із 1932 р. у с. Смереківцях, Павлокомах та П'ятковій Руській (Перемишльщина). У парафіях о. Шевчук активно проводив громадську діяльність, а його проповіді були сповнені патріотизмом. Молодий священик закликав селян відвідувати хати-читальні, організував і керував хорами, був активним учасником товариства “Просвіта”¹⁵. Крім проповідей у церкві, о. Василь виступав на зборах і в хатах-читальнях. Зокрема, він головував на зборах Пожежно-руханкового товариства “Сокил” 13 липня 1930 р. у Дорожеві, де після його промови в товариство записалося 24 особи¹⁶. Про патріотичність о. Василя Шевчука також свідчить намальований тризуб із написом “Борцям за волю України” на стіні церкви, де він відправляв Службу, який пізніше був знищений поляками.

На формування світогляду юного В.Шевчука, окрім родинного виховання та навчання в гімназії, вплинули події національно-визвольної боротьби початку ХХ ст.¹⁷. Неабиякий вплив на нього мали молодші брати Михайло та Ярослав, які були свідомими патріотами, ще зі студентських років входили до патріотично-націоналістичних організацій та ОУН¹⁸. Саме їх сприяння привело отця на дорогу капеланства в повстанській армії.

Першу спробу стати військовим капеланом о. Василь Шевчук зробив 1943 р. У квітні – жовтні 1943 р. під час формування дивізії СС “Галичина” було призначено 10 капеланів, хоча

вищі ієрархи греко-католицької церкви не підтримували це збройне формування, однак дали благословення¹⁹. Отець Василь хотів потрапити капеланом у дивізію, але з невідомих причин йому це не вдалось²⁰. Друга світова війна застала отця в Перемишльському повіті, де він був парохом у с. П'ятковій Руській на Закерзонні і, можливо, тому церковна адміністрація вбачала краще залишити його на місці, щоб він опікувався парафіянами у важкі часи.

Питання дати вступу в ряди повстанської армії о. Василя Шевчука є досить дискусійне й невирішене. Так, більшість дослідників, спираючись на 13-й том "Літопису УПА", вважає 1945 р. датою вступу в лави повстанської армії²¹. Ми погоджуємося з думкою Г. Дем'яна, що о. Василь пішов в УПА ще влітку 1944 р.²². Зокрема про зв'язок із підпіллям та прихід у ряди повстанців у 1944 р. свідчать у своїх спогадах В. Пастух – "Швейко"²³ та І. Кривуцький²⁴, які були повстанцями й учасниками подій. Цього разу не тільки національне покликання та служіння власному народу, але й загроза власному життю привела священника на повстанську стежку.

Після підписання 27 липня і 9 вересня 1944 р. договорів між Радянським Союзом і Польським комітетом національного визволення (PKWN) передбачався переділ території та переселення "добровільне" й "без примусу" населення. До таких акцій греко-католицьке духовенство поставилося негативно, оскільки очевидною була загроза зникнення уніатської церкви на цих "польських територіях". Щоб "ефективніше" проводити акції під егідою польських органів безпеки (UB), були проведені арешти, ув'язнення й терор стосовно "невігідних" священників²⁵. Перший арешт відбувся 6 жовтня 1944 р.²⁶, а апогею дії польських органів досягли навесні 1945 р., коли було замордовано 24 греко-католицькі й православні священники²⁷ і "половина українського населення залишилась без душпастирів"²⁸.

І тому, саме вступивши до рядів повстанців, о. Василь ще у 1944 р. зміг уникнути терору з польського боку. За спогадами І. Кривуцького, о. Василь "змушений переховуватися від польської боївки із сусідньої Диялгови, а після переходу фронту – від енкаведистів і польської міліції"²⁹. Імовірно, о. Шевчук у серпні 1944 р. перебував у другому повстанському курені Михайла Гальо – "Коника", а далі до січня 1945 р. у сотні Петра Миколенка – "Байди" (Микола Савченко), яка відійшла із Закерзоння, але згодом знову повернулася³⁰.

Із 1945 р. о. Василь Шевчук духовно опікується сотнями "Громенка", "Бурлаки", "Крилуча" та "Ластівки" ТВ-26 "Лемко" ВО "Сян" частини оперативної групи УПА-Захід. Саме тут о. Василь Шевчук отримує прізвисько "Кадило", хоча в документах зустрічається і "Пластун"³¹.

Усечесний отець у сотнях відправляв польові Служби Божі, опікувався раненими, хоронив полеглих, сповідав і проголошував проповіді, освячував місця перебування, благословляв на боротьбу³². У проповідях-бесідах о. Василь прищеплював повстанцям християнські основи віри, повчав прощати ворогам своїм, "пояснював різницю в значенні Божої заповіді "Не убий" з кримінальним вбивством і конечністю виконання військових обов'язків на службі Батьківщини"³³ і твердив, що "боротьба за волю – священна"³⁴.

У війську священник користувався високим авторитетом і повагою. Як згадують сучасники подій, о. Шевчук "мав великий моральний вплив як на бійців, так і на командирів"³⁵ і "його дуже любило військо, до всіх він ставився по-батьківськи, зі зрозумінням"³⁶.

У війську "о. Кадило" організував хор, до якого входили всі вояки сотні. Хор співав "Служби Божі, панахиди та народні пісні, які використовувались на концертах з нагоди роковин Т. Шевченка чи інших дат і національних свят". Разом з отцем у сотні "Громенка" дяком служив стрілець Олег із Лубної біля Динова, а паламарем – стрілець Грушка із с. Рудавка біля Бірчі й Котова³⁷.

Не полишав і духовну діяльність о. Шевчук у селах. Здійснював "пасторські вилазки", щоб "у негоду відправити Службу Божу, панахиду, висповідати вірних, повінчати молодих, охрестити новонароджених. Його поява була справжнім святом для будь-якого села"³⁸. Останню Службу Божу о. Василь на селі відправив у районі сіл Лішава – Добрянка – Ляхова на Зелені свята 1947 р.³⁹.

Усечесний отець, крім душпастирської праці у повстанському війську, провадив і патріотично-освітницьку діяльність. Виголошуючи проповіді на церковні на національні свята,

о. Шевчук відмічав роль повстанців у боротьбі за визволення рідної землі, згадував полеглих героїв. Зокрема, на “Святі Зброї” отець, виголошуючи промову, говорив, що “коли на сторожі нашого народу будуть наші оборонці зі зброєю, народ буде жити вільно”, що “де наша зброя не допускає ворога, ми живемо українським життям” і “в теренах, пильнованих нашою повстанською армією, маємо свою церкву”⁴⁰. Як говорилося вище, виступав отець з нагоди роковин Т.Шевченка та річниці загибелі Є.Коновальця, у Дилигівському лісі говорив, що якби “усе населення України було таке віддане нашій справі..., то ми давно прогнали ворогів з України”⁴¹.

Хотілось би ще згадати про зовнішній вигляд усечесного отця, який зберігся в пам’яті сучасників подій. Так, І.Кривуцький згадує, що капелан “нічим не виділявся, хіба що був без зброї і, здається, носив окуляри”⁴². О.Цилюпа говорить, що отець, “як годиться військовому капелану, носив однострій, схожий на чехословацький, польову шапку-мазепинку та якусь зброю: часом – кавалерійський кріс, часом пістолет. Під уніформою не важко було розпізнати в нього богослужителя по ношеній завжди «кольоратці»”⁴³. На Богослужінні о. Василь мав навіть ризи⁴⁴ та носив із собою деякі літургійні предмети⁴⁵.

На літо 1946 р. почалася криза в середовищі повстанців. Через виселення українського населення була підірвана матеріальна допомога та посилювався тиск з боку польських військових частин. Становище погіршилося після ухвали операції “Вісла” у квітні 1947 р., коли Закерзоння було поділено на дві зони – R і S, організовано військові сили безпеки в чисельності 17 440 осіб, що у 7 раз перевищувала повстанців і почалася блокада території. Головне командування УПА УГВР передбачало такі дії і постановило відправити частину відділів, які, маневруючи, перейшли б на територію Західної Європи⁴⁶.

Наказ про відхід отримали сотні “Бурлаки”, “Крилача” і “Ластівки” 30 травня 1947 р. З них було сформовано один курінь, очолений В.Щигельським, – “Бурлака”, який лиш 22 червня зумів перейти кордон зі Словаччиною⁴⁷. 13 червня була відіслана сотня М.Дуди – “Громенка”, у якій і перебував о. Василь.

Рейд на Захід був доволі важкий. Поряд із сутичками із чеською армією і Збором Народної Безпечности (комуністичний каральний внутрішній орган), повстанці зазнали важких природних умов і постійно відчували голод. “Голод у рядах відділу почав сильно вдаватися взнаки”, – згадував М.Дуда – “Громенко”⁴⁸. Харчувались повстанці лиш ягодами, грибами та водою. Усі ці негоди переживав і душпастир, що зломало його здоров’я. І тому разом із групою фізично ослаблених вояків, яких залишив “Громенко” у с. Грубові, “остався також о. капелян «Кадило»”⁴⁹.

Виснаженість і хвороба змусили о. Шевчука залишити свою “паству”. “Виснажений фізично довгими переходами і боями... захворівши на легені, з високою температурою, він зовсім вибився із сил і, щоб не бути зайвим тягарем для сотні, постановив залишитися”, – згадував І.Кривуцький⁵⁰. Крім цього, всечесний отець був зломлений і морально. Особливо сильно вплинула на нього смерть чоловіка сестри – “Кармелюка”, після чого “він помітно змінився, мовби постарів”. А відхід від повстанчих лав сприймався, як “ніби з його відходом віддаляється... і Божа опіка”⁵¹.

У с. Грубові о. Шевчук “пішов до католицької церкви... мав повне довір’я до чеських католицьких священників”, – згадує Ю.Борець у листі до сестри отця Ірини⁵². Але 27 червня 1947 р. був заарештований словацькою поліцією. Досі не відомі дані про католицького священника, до якого попрямував отець, затримання та причину арешту. Відомо лише, що через три дні о. Шевчук покинув церкву і, прямуючи колією, був затриманий та ув’язнений у Гуменнівських казармах⁵³. 3 травня 1948 р. із 68 вояками та командиром УПА “Бурлаки” всечесний отець був переданий польським властям, які посадили його у в’язницю м. Ряшів (Жешув) у південно-східній частині Польщі. У в’язниці “о. Кадило” довелось пережити страшні знущання, як з боку польських агентів УБ, так і співкамерника Вайди. Часто агенти майже до смерті били священника, після чого заносили його до камери, оскільки він не міг самостійно йти. Коли приносили їжу в’язням, душпастир на колінах був змушений повзти, щоб поїсти. Агенти придумали ще одну забавку: змушували отця на спині возити його співкамерників. Але о. Василю довго не довелося зносити й терпіти ці муки⁵⁴.

8 червня 1948 р. капелану о. Василю Шевчуку Ряшівський польський окупаційний суд виніс смертний вирок. Досі не відомі обставини судового процесу, мотиви обвинувачення й сам вирок. Знаємо лиш, що проти о. Шевчука єдиним свідком виступив Ярослав Гамівка, який колись був у лавах повстанців, але перейшов на бік ворога. Слова капелана до уваги не брались.

Вирок було виконано 13 вересня 1948 р. у показовій формі. Усечесний отець, капелан УПА, поборник української державності був розстріляний. “о. Кадило – кара смерті” – про такий напис на бетонній стіні лазні Ряшівської в’язниці згадує Микола Телефенко в спогадах “На грані двох світів”⁵⁵. Досі не відоме місце спочинку о. Шевчука. Вважається, що він похований на місцевому цвинтарі з позначкою “Побітне”⁵⁶, де знайшли останнє пристановище багато синів українського народу.

Пам’ять про всечесного отця досі жива. На святкуванні 95-річчя з дня народження о. В.Шевчука на масових зібраннях у с. Грушатичі, Дорожеві та Мединичі його згадували хорощими словами⁵⁷. З ініціативи діаспорної групи, очоленої професором С.Костиком та І.Шевчук-Печерицею, сестрою капелана, були встановлені меморіальні таблиці в м. Стрий по вулиці Ф.Колесси, 51, на приміщеннях церков вищезгаданих селищ, виконаних скульптором М.Посікірою й архітектором М.Федиком⁵⁸. У 2012 р. знято документальний фільм “Отець Кадило”, присвячений сторінкам життя о. В.Шевчука. Як зауважує продюсер стрічки Т.Пастернак, для фільму було вперше використано кримінальну справу отця з Ряшівської в’язниці, завдяки сприянню Польського Інституту Пам’яті Народової, і спогади П.Потічного, професора університету Мак-Мастер у Гамільтоні (Канада), учасника подій⁵⁹.

Отож, безсумнівно, що життя і діяльність о. Василя Шевчука – “Кадила” – це неоціненний вклад у справу національно-визвольної боротьби. Своєю душпастирською діяльністю в рядах повстанської армії о. В.Шевчук підніс національно-моральний рівень серед повстанців і мирян, будучи для них духовною опорою. Його життєвий шлях є зразком служіння своєму народові, показовим для наслідування національно свідомою молоддю.

1. Дем’ян Г. Капелан перемиського куреня УПА Василь Шевчук – “Кадило” / Г. Дем’ян // Розстріляна і відроджена Церква : матеріали наук.-теор. конф. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 94–105; Дем’ян Г. Повстанський капелан Василь Шевчук – о. “Кадило” / Г. Дем’ян // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 8–14.
2. Пастух Р. Повстанський капелан воскресне в пам’ятнику / Р. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 15–18.; Пастух Р. Полеглий на полі слави воскрес у пам’яті краян / Р. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 52–57.; Пастух Р. Родина душпастиря / Р. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 43–51.
3. Костик С. Отець Кадило – капелан Української Повстанської Армії / С. Костик // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 27–38.
4. Циб М. Отець Василь Шевчук – вірний душпастир і капелан УПА / М. Циб // Слово. – 2010. – Червень–серпень. – С. 22–25.
5. Сайко О. Отець Василь Шевчук – капелан УПА “Кадило” [Електронний ресурс] / О. Сайко. – Режим доступу : http://old.ugcc.org.ua/ukr/library/xx_st/shevchuk/.
6. Шпак М. Стежиця : До 500-річчя с. Стежиці. 1498–1998 / М. Шпак. – Самбір : Соляріс, 1999. – 420 с.
7. Нагірняк О. Повстанський капелан – отець “Кадило” / О. Нагірняк // Шлях перемоги. – 2003. – 13 серп. – С. 9.
8. Літопис Української Повстанської Армії. – Торонто : Літопис УПА, 1986. – Т. 13. – С. 233; там само. – Т. 14. – С. 57, 94.
9. Пастух Р. Полеглий на полі слави воскрес у пам’яті краян / Р. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 57.
10. Пастух Р. Родина душпастиря / Р. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 43–44.
11. Пастух Р. Повстанський капелан воскресне в пам’ятнику / Р. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 15.
12. Циб М. Отець Василь Шевчук – вірний душпастир і капелан УПА / М. Циб // Слово – 2010. – Червень–серпень. – С. 22.

13. Пастух Р. Родина душпастиря / Р. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 44.
14. Дем’ян Г. Капелан перемиського куреня УПА Василь Шевчук – “Кадило” / Г. Дем’ян // Розстріляна і відроджена Церква : матеріали наук.-теор. конф. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 97.
15. Сайко О. Отець Василь Шевчук – капелан УПА “Кадило” [Електронний ресурс] / О. Сайко. – Режим доступу : http://old.ugcc.org.ua/ukr/library/xx_st/shevchuk/.
16. Сова А. Діяльність Дмитра Грицяя у дорожівській філії товариства “Просвіта” (30-ті рр. ХХ ст.) / А. Сова // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2010. – № 19. – С. 474.
17. Циб М. Отець Василь Шевчук – вірний душпастир і капелан УПА / М. Циб // Слово. – 2010. – Червень–серпень. – С. 22; Нагірняк О. Повстанський капелан – отець “Кадило” / О. Нагірняк // Шлях перемоги. – 2003. – 13 серп. – С. 9; Дем’ян Г. Капелан перемиського куреня УПА Василь Шевчук – “Кадило” / Г. Дем’ян // Розстріляна і відроджена Церква : матеріали наук.-теор. конф. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 97.
18. Пастух Р. Родина душпастиря / Р. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 46, 48.
19. Пилипів І. До питання про греко-католицьких капеланів в Українській Повстанській Армії (1942–1946 рр.) / І. Пилипів, Р. Делятинський // Галичина : Всеукраїнський науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис. Вип. 14 : До 100-річчя від дня народження Романа Шухевича / відп. ред. О. В. Марушенко. – Івано-Франківськ : Плай, 2008. – С. 305; Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939–1950) / Б. Боцюрків ; пер. з англ. Н. Кочан. – Львів, 2005. – С. 56.
20. Циб М. Отець Василь Шевчук – вірний душпастир і капелан УПА / М. Циб // Слово. – 2010. – Червень–серпень. – С. 23.
21. Костик С. Отець Кадило – капелан Української Повстанської Армії / С. Костик // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 33–34; Нагірняк О. Повстанський капелан – отець “Кадило” / О. Нагірняк // Шлях перемоги. – 2003. – 13 серп. – С. 9.
22. Дем’ян Г. Капелан перемиського куреня УПА Василь Шевчук – “Кадило” / Г. Дем’ян // Розстріляна і відроджена Церква : матеріали наук.-теор. конф. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 97.
23. Пастух Р. Із спогадів про капелана о. Кадила / Р. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 19.
24. Кривуцький І. Отець Василь Шевчук (Спогади) / І. Кривуцький // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 39.
25. Поїздник І. Позиція греко-католицької церкви щодо виселення українців з Польщі в 1944–1946 рр. [Електронний ресурс] / І. Поїздник. – Режим доступу : <http://histans.com/JournALL/war/12/29.pdf>. – С. 313–314.
26. Там само. – С. 315.
27. Сайко О. Отець Василь Шевчук – капелан УПА “Кадило” [Електронний ресурс] / О. Сайко. – Режим доступу : http://old.ugcc.org.ua/ukr/library/xx_st/shevchuk/.
28. Кривуцький І. Отець Василь Шевчук (Спогади) / І. Кривуцький // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 39.
29. Там само.
30. Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943–49 : Довідник II / П. Содоль. – Нью-Йорк : Пролог, 1995. – С. 45, 66.
31. Літопис Української Повстанської Армії. – Торонто : Літопис УПА, 1986. – Т. 13. – С. 14, 19, 29, 75, 121, 163, 233; Там само. – Т. 14. – С. 57, 59, 62–64, 78, 84, 87–88, 90, 94; Цилюпа О. Із спогадів про о. Кадила / О. Цилюпа // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 20; Пастух В. Із спогадів про капелана о. Кадила / В. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 19; Кривуцький І. Отець Василь Шевчук (Спогади) / І. Кривуцький // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 40.
32. Літопис Української Повстанської Армії. – Торонто : Літопис УПА, 1986. – Т. 13. – С. 14, 19, 29, 75, 121, 163, 233; Там само. – Т. 14. – С. 57, 59, 62–64, 78, 84, 87–88, 90, 94; Цилюпа О. Із спогадів про о. Кадила / О. Цилюпа // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 20–22.
33. Цилюпа О. Із спогадів про о. Кадила / О. Цилюпа // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 20–21.

34. Кривуцький І. Отець Василь Шевчук (Спогади) / І. Кривуцький // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 40.
35. Там само.
36. Цилюпа О. Із спогадів про о. Кадила / О. Цилюпа // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 20.
37. Там само. – С. 21; Пастух В. Із спогадів про капелана о. Кадила / В. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 19.
38. Кривуцький І. Отець Василь Шевчук (Спогади) / І. Кривуцький // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 39.
39. Пастух В. Із спогадів про капелана о. Кадила / В. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 19.
40. Борець Ю. З найкращими / Ю. Борець. – К. : Наук. думка, 1992. – 283 с.
41. Пастух Р. Повстанський капелан воскресне в пам’ятнику / Р. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 17.
42. Кривуцький І. Отець Василь Шевчук (Спогади) / І. Кривуцький // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 40.
43. Цилюпа О. Із спогадів про о. Кадила / О. Цилюпа // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 21.
44. Йовик І. Нескорена армія / І. Йовик. – К., 1995. – С. 174.
45. Цилюпа О. Із спогадів про о. Кадила / О. Цилюпа // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 21.
46. Русначенко А. Народ збурений : Національно-визвольний рух в Україні й національні Рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках / А. Русначенко. – К. : Пульсари, 2002. – С. 198–202.
47. В’ятрович В. Володимир Щигельський – “Бурлака” / В. В’ятрович // Визвольний шлях. – 1999. – № 6. – С. 709.
48. Громенко М. У великому рейді / М. Громенко. – Мюнхен : До зброї, 1956. – С. 122.
49. Там само.
50. Кривуцький І. Отець Василь Шевчук (Спогади) / І. Кривуцький // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 40.
51. Цилюпа О. Із спогадів про о. Кадила / О. Цилюпа // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 22, 24.
52. Пастух Р. Повстанський капелан воскресне в пам’ятнику / Р. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 18.
53. Цилюпа О. Із спогадів про о. Кадила / О. Цилюпа // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 24.
54. Костик С. Отець Кадило – капелан Української Повстанської Армії / С. Костик // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 35.
55. Кривуцький І. Отець Василь Шевчук (Спогади) / І. Кривуцький // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 41.
56. Костик С. Отець Кадило – капелан Української Повстанської Армії / С. Костик // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 41.
57. Дем’ян Г. Капелан перемиського куреня УПА Василь Шевчук – “Кадило” / Г. Дем’ян // Розстріляна і відроджена Церква : матеріали наук.-теор. конф. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 101.
58. Пастух Р. Полеглий на полі слави воскрес у пам’яті краян / Р. Пастух // Капелан УПА о. Василь Шевчук – “Кадило” / упоряд. Р. Пастух. – Дрогобич : Відродження, 1998. – С. 55–57.
59. Бабенчук Т. Документальний фільм про капелана УПА о. Василя Шевчука “Кадила” [Електронний ресурс] / Т. Бабенчук. – Режим доступу : http://www.ugcc.lviv.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=2848&Itemid=97.

В статтю на основі аналізу джерел і історіографії предпринята попытка обобщения и оценки деятельности о. Василия Шевчука – “Кадила”, – капеллана повстанческой армии на Перемишльщине. Рассмотрены основные этапы жизни о. Шевчука, формирование его мировоззрения, пастырская и национально-культурная деятельность. Основное внимание акцентировано на капелланском периоде жизни о. Василия Шевчука и его вкладе в национально-освободительную борьбу за украинскую государственность. Сделан вывод о сознательном выборе жизненного пути и отстаивании национальных идей о. Шевчуком, что является достойным примером для национально сознательного молодого поколения.

Ключевые слова: о. Василь Шевчук, капелланство, Українська повстанческа́я армія (УПА), Закерзонье.

In this article was made attempts to generalise and view the activity of fr. Vasyl Shevchuk – “Censer” as a chaplain of the Uprising Army of the Peremyshliany region based on the analysis of sources and historiography, the main periods of fr. Shevchuk’s life, formation of his outlook, pastorage, national and cultural activities was examined. In view of the problem under consideration, the main emphasis is placed on the Spiritual Council-editor during the life of fr. Vasyl Shevchuk’s and his contribution to the national liberation struggle of Ukrainian statehood. It is concluded that conscious life choices and defending national ideas about fr. Shevchuk’s is one of the bright examples to be emulated nationally conscious youth.

Keywords: fr. Vasyl Shevchuk, chaplaincy, Ukrainian Uprising Army, Zakerksonya.

УДК 94(477.86): 355.292.5

Степан ЛЕСІВ

ЗАХОДИ МДБ ЩОДО ЛІКВІДАЦІЇ ПІДПІЛЛЯ ОУН НА ТЕРЕНАХ КАЛУСЬКОЇ ОКРУГИ В 1951–1952 рр.

У статті узагальнено й поетапно висвітлено заходи Станіславського обласного УМДБ стосовно ліквідації цілісної структури підпілля ОУН Калуської округи та її провідної ланки зокрема. На основі неопублікованих архівних джерел проаналізовано матеріали агентурної справи “Розгром”, особливості вербування агентів із числа підпільників і створення легендарного Калуського окружного проводу ОУН.

Висвітлено діяльність легендарного Калуського окружного проводу ОУН з ліквідації теренової мережі ОУН Долинського, Жидачівського та Калуського надрайонних проводів ОУН. Ідентифіковано осіб керівної ланки підпілля ОУН Калуської округи включно до районних проводів, які були знищені або захоплені на провокативних зустрічах псевдопідпільниками (бойовиками агентурно-бойових груп) чи працівниками МДБ.

Ключові слова: Калуський окружний провід ОУН, агентурна справа “Розгром”, “Іван Гаврилович”, “Шум”, “Зелений”, Роман Стельмах.

Об’єктом дослідження нашої статті є діяльність підпілля ОУН Калуської округи та її кадровий потенціал у період активних дій Станіславського обласного управління МДБ зі знищення підпілля ОУН у 1951–1952 рр. У дослідженні подається опис найбільш удалих агентурних комбінацій із застосуванням колишніх підпільників для ліквідації цілісної структури підпілля ОУН на теренах Калушини. У хронологічному порядку поетапно висвітлені оперативні заходи працівників Станіславського обласного управління МДБ у період літа 1951 – осені 1952 р. зі знищення підпілля ОУН на Калушині.

Мета дослідження – з’ясування заходів Станіславського обласного управління МДБ із ліквідації підпільної мережі ОУН Калушини, характеристика кадрового потенціалу діючого підпілля ОУН Калуської округи в період літа 1951 – осені 1952 р., висвітлення об’єктивних обставин ліквідації підпілля Калуської округи ОУН у цілому. Комплексне дослідження цієї тематики наразі відсутнє. Частково вона висвітлена в працях сучасних істориків, зокрема Руслана Забілого¹, Василя Ільницького², Олександра Іщука, Наталії Ніколаєвої³, Ігоря Марчука⁴, краєзнавців Миколи Когута⁵, Михайла Бориса⁶.

Наше дослідження покликане з’ясувати особливості боротьби підпілля ОУН Калушини на даному етапі та об’єктивно висвітлити причини його ліквідації в цілому, спираючись на джерельну базу. З’ясування об’єктивних обставин знищення підпілля Калушини на завершальному етапі його боротьби дозволить виправдати імена підпільників, які безпідставно обвинувачені в співпраці з органами МДБ.